

Annwyl Syr/Madam,

Ysgrifennaf atoch ar ran mudiad PAWB, Pobl Atal Wylfa B/People Against Wylfa B i gyflwyno sylwadau ar yr ymgynghoriad ar gais Cymdeithas y Diwydiant Niwclear i geisio Cyfiawnhau'r Adweithydd Dwr Berwedig Uwch.Sefydlwyd PAWB yn 1988 i ymgyrchu yn erbyn codi adweithydd niwclear newydd arn safle'r Wylfa yn Ynys Mon. Dros y degawd diwethaf, rydym wedi parhau i ymgyrchu yn erbyn codi adweithyddion niwclear newydd ar y safle.

Fel y gwyddoch, dymuniad cwmni Horizon sy'n is-gwmni i Hitachi yw adeliadu dau adweithydd dwr berwedig uwch ar safle'r Wylfa. Credwn bod yr anfanteision i Fon o wneud hynny yn llawer mwy nac unrhyw fudd o'r prosiect. Felly, credwn yn bendant iawn na ddylid cyfiawnhau'r adweithydd dwr berwedig uwch yn sgil yr ymgynghoriad hwn. Isod mae'n rhesymau dros wrthod cyfiawnhau'r adweithydd hwn.

Tua pum mlynedd yn ol, cyhoeddwyd adroddiad KiKK yn yr Almaen ar y gydberthynas rhwng lefelau canser a lleoliadau gorsafoedd niwclear. Cymeradwyodd Llywodraeth yr Almaen gynnal yr ymchwiliad yn y lle cyntaf, ac yna derbyniodd ganlyniadau'r adroddiad fel un cadarn. Daeth adroddiad KiKK i'r casgliad bod cynnydd o 37% yn yr achosion o leukaemia ymhlith plant dan 5 oed mewn ardaloedd o fewn radiws o 5 cilometr o orsafoedd niwclear yr Almaen. Adroddwyd hefyd bod cynnydd o 28% mewn canserau solet o fewn yr un cylchoedd. Cyhoeddwyd adroddiadau eraill yn dilyn Adroddiad KiKK yn Ffrainc a'r Swistir a ddangosai'r un tueddiadau. Dylid craffu'n fanwl ar y ffigyrau brawychus hyn yng nghyd-destun yr ymgynghoriad hwn. Gall yr un fath o ystadegau fod yn berthnasol i'r ardaloedd ger gorsafoedd niwclear yng Nghymru, yr Alban a Lloegr. Mae'r math hwn o fygythiad i iechyd yn gwbl annerbyniol, a hynny ar ei ben ei hun yn ddigon i'ch atal rhag cyfiawnhau'r adweithydd dwr berwedig uwch.

Mae'n ddigon posibl bod Adroddiad KiKK ochr yn ochr ag effaith trychineb niwclear Fukushima wedi arwain llywodraeth yr Almaen at eu penderfyniad i gau pob gorsaf niwclear o'u heiddo erbyn 2022.

Ar hyn o bryd, mae'r cytundeb rhwng Llywodraeth y Deyrnas Gyfunol a chwmni EDF ar bris taro o £92.50 y megawatt/awr dros 35 mlynedd am drydan o orsaf newydd bosibl Hinkley Point C yn destun ymchwiliad Ewropeaidd gan y Comisiynydd Cystadleuaeth. Pe byddai Hitachi/Horizon yn cyrraedd pwynt cyflwyno cais cynllunio ar ol cael cyfiawnhau'r adweithydd a chael cymeradwyaeth i gynllun yr adweithydd, yna byddent yn chwilio am yr un telerau hael a'r rhai a gynigiwyd i EDF. Mewn geiriau eraill, ni fel defnyddwyr trydan a threthdalwyr fyddai'n gorfod talu'n ddrud iawn trwy'n biliau trydan a'n trethi i godi adweithyddion dwr berwedig uwch yn y Wylfa ac Oldbury a hynny dros gyfnod afresymol o faith. Mae'r ymgynghoriad hwn mewn gwirionedd yn hollol gynamserol. Os bydd yr ymchwiliad Ewropeaidd i gytundeb Hinkley Point yn dyfarnu bod y pris taro hwnnw o £92.50 y megawatt/awr yn anghyfreithlon ac yn gyfystyr chymothdl annheg, yna bydd rhaid i gwmnïau fel EDF a Hitachi ailedrych yn llwyr ar economeg eu cynlluniau. Mae gwir berygl i'r Fframwaith Rheoli Lefi lyncu arian o'n

trethi ni a'i gyfeirio at y diwydiant niwclear yn hytrach nac at dechnolegau adnewyddol aeddfed fel gwynt ac ynni solar sy'n dod yn fwyfwy cystadleuol. Dyna'r union dechnolegau sy'n gallu gwneud cyfraniad cyflym yn y frwydr yn erbyn newid hinsawdd yn hytrach nac ynni niwclear sy'n aruthrol o ddur ac yn araf iawn yn nhermau cyfnod adeiladu adweithyddion newydd.

Adeiladwyd pedwar adweithydd dwr berwedig uwch yn Siapan. Nid oes un ohonynt yn weithredol yn dilyn trychineb niwclear Fukushima. Hyd yn oed pan oedd yr adweithyddion hyn yn weithredol, nid oedd eu perfformiad yn dda. Rhwng 2006 a 2010, 45% oedd y ffactor effeithlonrwydd am y pedwar adweithydd. Costir yr adweithyddion hyn ar ganran o 80 i 90% ffactor effeithlonrwydd. Mae'n amlwg felly bod problemau technegol niferus wedi codi oedd yn atal cynhyrchu unrhyw drydan. Pam nad yw Cymdeithas y Diwydiant Niwclear wedi cyfeirio at berfformiad tila'r adweithydd dwr berwedig uwch yn Siapan. Mae peidio cyfeirio at y fath broblemau yn tansilio dilysrwydd yr ymgynghoriad hwn.

Mae ffactorau unigryw i Fon sy'n golygu bod lleoli dau adweithydd dwr berwedig uwch yn y Wylfa yn gwbl annerbyniol. Gorsaf bresennol y Wylfa yw'r unig un ar ynys oddi ar y tir mawr. Dwy bont brysur dros y Fenai yw'n cyswllt i thir mawr Cymru. Gwelir tagfeydd trafndiaeth yn arwain atynt pob dydd yn yr oriau brig. Yn ystod cyfnod prysurach yr haf gyda thrafnidiaeth dwristaidd sylweddol yn ychwanegol, mae'r tagfeydd yn digwydd yn amlach. Pe digwyddai damwain ddifrifol yn y Wylfa bresennol neu mewn adweithyddion niwclear newydd yno gyda gollyngiad difrifol o ymbelydredd i'r amgylchedd, sut fyddai'r awdurdodau'n gwagio poblogaeth Mon dros y pontydd prysur hyn.

Mae poblogaeth bresennol yr ynys rhwng 67,000 a 68,000. Ar frig tymor twristaidd yr haf, gall poblogaeth yr ynys fod yn agosach at 100,000. Dyma resymau cryf iawn eto dros wrthod cyfiawnhau'r adweithydd dwr berwedig uwch.

Ynys Mon yw'r sir gryfaf ond un o safbwynt siaradwyr Cymraeg gyda 58% yn medru'r iaith. Dim ond gan Wynedd mae canran uwch. Mae cwmni Horizon eisoes wedi cydnabod y byddai canran uchel, sef o leiaf 75% o weithwyr adeiladu Wylfa B yn dod o'r tu allan i'r ardal leol. Diffinir yr ardal leol honno fel Gogledd Cymru gyfan hyd at Sir Gaer a Glannau Merswy. Gallai 6000 o weithwyr fod yn gweithio ar y safle yn anterth yr adeiladu. Mae datblygwyr tai eisoes yn llygadu'r ynys gyda golwg ar adeiladu cannoedd o dai ar gyfer y gweithwyr adeiladu hyn. Canlyniad hynny fyddai difetha rhagor o dir gwyrdd Mon, a gosod straen mawr ar y Gymraeg yng nghymunedau Mon. Mae'r ystyriaeth ieithyddol, ddiwylliannol hon yn eithriadol o bwysig, ac yn rheswm cryf arall dros wrthod cyfiawnhau'r adweithydd dwr berwedig uwch.

Y broblem fwyaf sy'n wynebu'r diwydiant niwclear yn fydeang yw sut i ddelio'r gwastraff ymbelydrol gwenwynig sy'n cael ei greu ym mhob gorsaf niwclear. Nid yw Prydain yn eithriad yn hynny o beth. Yn wir, nid oes unrhyw ardal yn gwirfoddoli i gynnal profion daearegol ar gyfer derbyn claddfa dan y ddaear ar gyfer yr holl wastraff ymbelydrol a gynhyrchwyd dros y ganrif ddiwethaf. Ble mae'r synnwyr felly mewn creu mwy fyth o'r

gwenwyn peryglus hwn? Mae'r peiriannydd niwclear ymgynghorol Dr. John Large wedi datgan bod yr adweithydd dwr berwedig uwch yn debyg i'r adweithydd EPR Ffrengig a AP1000 Toshiba Westinghouse wedi'i ddylunio i ddefnyddio wraniwm dwysach i'w gadw yng nghrombil yr adweithydd am gyfnod mwy. Mewn ymdriniaeth feistrolgar phroblem y gwastraff a fyddai'n cael ei greu gan y tanwydd dwysach hwn, esboniodd Hugh Richards oedd yn Ysgrifennydd Cynghrair Wrth Niwclear Cymru, pa mor anghyfarwydd fyddai'r tir y mae'r cwmnïau mawr fel Hitachi ac EDF yn bwriadu mentro iddo. Dyfynnaf o'r gwaith gwreiddiol "Too Hot to Handle".

"For the new reactors even more enriched uranium is proposed, producing very high burnup spent fuel. This gets more output, but increases the danger of radioactive releases as the fuel cladding gets thinner. The increases risk persists throughout the storage and disposal of the spent fuel.

Burnup is measured in Megawatt days per tonne of uranium. The Government wants to dispose of Britain's 'legacy' spent fuel deep underground...Our spent fuel burnup ranges from advanced gas reactors between 5000 and 25000 MWdays/tonne and that from Sizewell B - about 33,000 MWdays/tonne. Burnups of 45,000 MWdays/tonne in the USA have brought evidence of higher than expected rates of oxidation of fuel cladding. Unbelievably, the new reactors that the Government wants to build will use fuel up to 62,000 MWdays/tonne."

Mae Horizon wedi cydnabod y byddai rhaid storio'r gwastraff ymbelydrol lefel uchaf ar safle'r Wylfa am hyd at 160 o flynyddoedd. Fel yr esbonnir uchod, mae'r gwastraff hwnnw tua dwy waith poethach a dwy waith mwy ymbelydrol na'r gwastraff o'r gorsafoedd presennol. Nid yw'n gyfrifol i osod y fath faich ar genedlaethau'r dyfodol. Mae 160 o flynyddoedd yn gyfnod hir i ragdybio sefydlogrwydd economaidd, gwleidyddol, amgylcheddol ac o safbwynt yr hinsawdd. Pam ddylen ni ym Mon dderbyn gyda breichiau agored adweithyddion peryglus newydd a'r domen wastraff wrth eu hochr? Mae safle'r Wylfa ar ddarn arbennig o braf a hardd o arfordir gogledd Mon.

Byddai codi adweithyddion newydd Hitachi yno yn difetha harddwch yr ardal am byth, a phresenoldeb tomen wastraff ymbelydrol iawn yn fygythiad i ddiwydiant twristaidd yr ardal.

Problem fwyaf y diwydiant niwclear yw cwestiwn storio gwastraff ymbelydrol am filoedd o flynyddoedd a'i ynysu rhag llygru'r biosffer. Gan nad oes atebion ar gael ar gyfer storio'r gwastraff ymbelydrol a gynhyrchwyd gan y diwydiant niwclear Prydeinig dros yr hanner canrif ddiwethaf, byddai'n gwbl anghyfrifol i chi gyfiawnhau'r adweithydd dwr berwedig uwch. Nid oes unrhyw synnwyr economaidd nac amgylcheddol mewn cymeradwyo adweithydd fyddai'n creu gwastraff dwy waith poethach a dwy waith mwy ymbelydrol na'r gwastraff presennol. Eich cyfrifoldeb chi yw gwarchod buddiannau cenedlaethau'r presennol ac yn bwysicach na hynny, genedlaethau'r dyfodol trwy wrthod cyfiawnhau'r adweithydd dwr berwedig uwch (Hitachi)

Yn gywir,

Dylan Morgan